

Prof.Dr. Saadettin Yağmur GÖMEÇ*

TÜRK KÜLTÜRÜNDE DAĞ VE ALTAYLAR

Türkler yaşadıkları toprakları kutsal bilmişler il, yurt, vatan gibi ad verdikleri bu mübarek yerler için her zaman ölümü göze almaktan çekinmemişlerdir. Çünkü bu topraklar atalardan kalan mirastır. Onun her bir karışı varlıklarının sebebi olan kahramanların ve şehitlerin kanıyla sulanmıştır. Onun için ölmek Türk milleti için en büyük şereftir. Dünyanın hiçbir milleti toprağına Türkler kadar aşk ile bağlanmamıştır. Anadan, babadan, yardan ve evlattan geçilebilir, fakat vatan konusunda kimseye taviz verilemez. Toprağın vatan olabilmesi için zamana, kana, canını feda edecek insanlara, ataların yattığı mezarlara ihtiyaç vardır. Türk edebiyatında “vatan sevgisi” veya “vatan aşkı” gibi deyimlerin geniş bir şekilde yer bulmasının temelindeki de budur.

Bundan başka eski Türklerin birtakım kutsal saydığı nesnelere de bulunmaktadır. Bunlar “Kutlu Atalar Mezarlığı” olduğu gibi¹, zaman zaman büyük bir dağ veya ırmak da olabiliyordu. Çünkü buralarda yine yukarıda açıklamaya çalıştığımız üzere kimi zaman bir yiğidin, bazan bir din büyüğünün ruhunun dolaştığına, kimi vakitte bütün milletin geleceğinde önemli roller oynayan hadiselerin gerçekleştiğine inanılır. İşte biz burada kısaca dağlar ve bilhassa da Altay üzerinde duracağız.

Bilindiği gibi doğu Türkçesinde Altay dediğimiz bu mekânın ismi batı Türkçesinde Altay’dır. Dolayısıyla Altay Dağları demek belki de yanlış bir adlandırmadır. Altaylar bir sıradağ silsilesi olup, Güney Sibirya’dadır ve Kazakistan ile Rusya Federasyonu ve Mogolistan’ı, Çin ile de yine Mogolistan’ı ayıran bir konumdadır.

Asya’nın çeşitli yerlerinde S.V.Kiselev, S.P.Tolstov, A.N.Bernştam, S.I.Rudenko, A.P.Okladnikov gibi uzmanlarca gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar artık Türk yerleşim alanları konusunda M.Ö. 3000’lerdeki durum hakkında bile en doğru neticeleri veriyor. Buna göre, Minusinsk (Mengü-su) bölgesindeki Afanasyevo (M.Ö. 2500-1700) ile özellikle buraya yakın

* AÜ. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Öğretim Üyesi

¹ Şine Usu Yazıtına göre 748 yılında, Uygurlar Atalar Mezarlığında yaptıkları bir kurultay ile Türk devletinin başına geçmişlerdir (Bakınız, S.Gömeç, **Kök Türkçe Yazılı Metinlerin Türk Tarihi ve Kültürü Açısından Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Ankara 1992, s.119). Mesela Kök Türklerden önce Çin’de 16 Devlet diye adlandırılan dönemde ortaya çıkmış olan bir Türk hanedanlığı, Kuzey Liangların (M. sonra 4. yüzyıl) hükümdarlarının Altun Dağların doğusunda kurban merasimi düzenlediklerini kaynaklardan öğrenmekteyiz. Bakınız, G.Z.Tang, **Çince Kaynaklara Göre Kuzey Liang Hun Devleti’nin Siyasi, Kültürel ve Ekonomik Tarihi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s.31-32.

Andronovo kültüründe (M.Ö. 1700-1200) ortaya çıkarılan “brakisefal beyaz ırk” iskeletleri, Türk soyunun proto-tipi olduğunu gösteriyor. Güney Sibiryaya ve dolayısıyla Altay havasisi kalıntıları ile yazılı belgelerini incelediğimizde, buralarda yaşayan insanların düz burunlu, hafif çekik gözlü, çıkık elmacık kemikli, orta boylu, sağlam bünyeli ve kusursuz bir görünüme sahip oldukları anlaşılır. Ne bugünkü Avrupalıların tıpa tıp benzeri, ne de tamamen Mongoloid özellikler taşıyorlardı. Bu Altay çevresi insanların kendilerine has vasıflarına ancak “Türk Tipi” denilebilir.

Dolayısıyla bu ırkın taş devrinin ilk çağlarından beri Altay-Sayan Dağları bölgesinde yaşamakta olduğunu biliyoruz.

Evvence de belirttiğimiz üzere Türk yurtlarındaki birtakım dağların manevi kutsiyetleri söz konusudur. İnsanlara mutluluk ve refah veren dağlar, hayvanların da barınağıdır ki, bu varlıklar insanlar için zaruri olduğundan; dağlarda bütün canlıları koruyan ruhların veya meleklerin bulunduğu inanılmıştır. Belki de bu yüzden umumi dini törenler yüksek tepelerde ya da ulu dağ eteklerinde gerçekleştiriliyordu. Kaynaklar Hunların, Çin ile yaptıkları andlaşmaları “Hun Dağı” denilen bir dağın tepesinde, kurban keserek teyit ettiklerini söylüyor. Yine Kök Türkler yılın 5. ayının ikinci yarısında Tanrı’ya Kutlu Atalar Mezarlığında kurban sunarlardı. Türklerle komşu Asya’nın bazı kavimleri de bu Türk adetlerini almışlardır. Bugün bile Altaylı Şor ve Beltirler² kurbanlarını Kök Tengri’ye yüksek dağ tepelerinde keserler. Fakat bunların hiçbiri Şaman özelliklerini yansıtmaya yetmemektedir. Cüveynî tarafından bildirilen bir Uygur efsanesine göre, Uygurların saadet ve bolluk sağlayan kutlu dağları vardı. Ona “Kut Tag” denirdi. Bu dağ Çinliler tarafından parçalanıp götürüldükten sonra, Uygurlar felakete uğradılar. Bugünkü Mogolistan’da Karabalgasun harabelerine yakın Erdene-Ula hakkında da aynı hikâyeler anlatılır. Bunlar, bereketli eski Türk yurtlarının Çinliler tarafından işgal edildiği çağların izlerini taşır. Vatanın her bir karış toprağı kutsaldır ve kıymeti hiçbir şey ile ölçülmeyecek bir hazinedir.

Ayrıca eski Türkler dağların Tanrı makamı olduğuna da inanıyorlardı. Yüksek dağ tepelerinin göklere yakın bulunması, uzaklardan mavi renkte görünmesi bu inancın yerleşmesine sebep olmuştur. Tanrı Dağlarının en ulu zirvesine bugün bile Han Tengri denmektedir³. Mesela eski Türklerin en kutsal

² Şorlar ve Beltirler konusunda bakınız, S.Gömeç, **Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi**, 3. Baskı, Ankara 2006, s.130, 302.

³ J.M.De Guignes, **Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Tarih-i Umumisi**, C. I, İstanbul 1924, s.201; M.Mori, “Ch’i-min Hakan’ın Bir Çin İmparatoruna Gönderdiği Mektubun Üslubu Üzerine”, **Reşit Rahmeti Arat İçin**, Ankara 1966, s.371; A.İnan, **Makaleler ve İncelemeler**, 2. Baskı, Ankara 1987, s.49-50, 129; H.Tanyu, **Dinler Tarihi Araştırmaları**, Ankara 1973, s.30-35.

dağı Ötüken'in "ıduk-başı" idi. Ama bizatihi Ötüken başlı başına mübarek bir yurttu. Oguz Kagan Destanı'ndaki Or Tag ve Kür Tag'ın⁴ kültürümüzde ayrı bir yeri vardır. Bugünkü Altay Türklerinin hepsince de Altay en kutlu dağdır. Bir duada ise onun için şöyle deniyordu⁵.

*Bu aylı ve güneşli Ayaz Hanımız
Ormanlı, taşlı Altay'ımız!
Nüfusumuz çoğalacak mı?
Ölümsüz hayat diliyoruz,
Çok yalvarıyoruz,
Çok yakarıyoruz.*

Oguz Kagan Destanı'na incelediğimizde, Dib Yabgu'dan sonra tahta Kara Han çıkar. Muhtemelen bu kişi Türk-Hun hakanı Tümen Yabgu ile aynı kişi olmalıdır. Belki de Tümen'den itibaren Türk kaganları Orkun'dan biraz daha güney-batıya, yani Altaylar bölgesine gelerek, buralarda otag kurdular. Muhtemelen o zamana göre bunun stratejik bir öneminin olduğuna inanılıyordu ki, bu da doğrudur. Çünkü kuzey, herne kadar esas Türk ana kütlesinin yoğun olduğu bir bölge ise de, güney de artık onlar için bir cazibe merkeziydi. Özellikle Çin içerilerine girdiklerinden ve bu toprakların nimetlerinin kendileri açısından vazgeçilmez olduğunu anladıklarından beridir, çok yakından ilgilenilmesi gereken bir ülke konumunda bulunduğu karar vermişlerdir. Bu yüzden de güneyde ikinci bir ordugâh lazımdı ve bunun için de Sarı Irmağın kuzeyi seçildi. Bu sayede büyük Çin kıtası kontrol altında tutulabileceği gibi, doğudaki Mogol halklarıyla, batıdaki Tibetlilere de nüfuz edilebilecekti. Dolayısıyla güney bölgesi, yani Ordos havalisi kışlık, kuzeydeki Orkun Vadisi de yazlık merkez oldu.

Türk dünyasına özellikle tarihi açıdan baktığımızda iki mühim dağ silsilesine tesadüf edilir ki; birisi Altaylar, diğeri de Tanrı Dağlarıdır. İkisi de Türkler için bugün dahi kutlu mekânlardır. Bilindiği üzere Altay ve çevresi

Uygur Türklerinin meşhur "Göç Destanı", bu kutlu dağın Çinliler tarafından parçalanıp, götürülmesine bağlanmaktadır. Bakınız, S.Gömeç, **Uygur Türkleri Tarihi**, 4. Baskı, Ankara 2011, s.165-166; S.Gömeç, **Türk Destanlarına Giriş**, Ankara 2009, s.236-237.

⁴ Or Tag ve Kür Tag birbirlerine yakın mahaller olsa gerek ve Or Han ve Kür Han isimleriyle de alâkalıdır. Tarihi kaynaklarda bu dağlar Kıpçak Bozkırlarında gösteriliyorsa da, B.Ögel bunu kabul etmiyor ve daha güneyde Çu Vadisine yakın olabileceğini ileri sürüyor (bakınız, B.Ögel, **Türk Mitolojisi**, Ankara 1971, s.150-153). Nizamüddin Şami, Temür'ün Özbek ülkesine yürümeden evvel Or Tag'da olduğunu ve buradan yola çıktığını belirtiyor (bakınız, Nizamüddin Şami, **Zafernâme**, Çev. N.Lugal, Ankara 1949, s.138).

⁵ Altay insanı her taraftan kucaklar ve içine alır. Altay'ın çocukları da ona sevgi ve şükranla cevap verirler. Altay onların kültürlerinin en üst değeridir (Bakınız, W.Radloff, **Sibirya'dan Seçmeler**, Çev. A.Temir, Ankara 1975, s.202; A.M.Sagalayev, **Altay v Zerkale Mifa**, Novosibirsk 1992, s.61).

Hakas, Tuva, Altay ve hatta Kazak Türklerinin yaşadığı topraklardır. En eski Türk izlerini buralarda görebiliriz. Altay Dağları, Türkleri besleyen, büyüten ana kucağı gibidir. Hun-Türk destanlarında, Kök Türk efsanelerinde hep başrolde o vardır. Türkler büyük bir bozguna uğradıktan sonra sağ kalanlar bu dağa gelip, sığınmışlar; orada çoğaldıktan sonra tekrar dünyanın efendisi olmuşlardır. Altay Dağları Türkleri koruduğu için kutsaldır, ama birilerinin sandığı gibi tapınılan bir varlık değildir. Dolayısıyla vefakâr Altay Dağları Türklerin hatırasından hiçbir zaman çıkmadı. Ayrıca eski Türk devlet anlayışı ve düşüncesine göre de, Altay'ın sahibi, devlete de egemen oluyordu⁶. Tanrı Dağının çevreleri ise istisnasız belki bütün Türk kabilelerine yaylaklık ve kışlaklık yaptı. Onun eteklerinden çıkan sular tarih boyunca Türkistan ovasını suladı. Kutlu zirveleri Tanrı makamı olarak görüldü ki, bugün Doğu Türkistan sınırları içinde kalan 7315 metre yüksekliğindeki tepesi yukarıda da söylediğimiz üzere Han Tengri diye anılmaktadır⁷.

Biraz evvel Altay'dan söz ederken Türklerin başına tarihte büyük bir felaket gelince, sığındıkları bir mekân olduğuna değinmiştik. Bilindiği üzere milattan sonra 3. yüzyılın bitimine doğru, Tabgaç Devletinin temelleri atıldığı sırada bunların güneyinde, Börü Tonga'nın (Mo-tun) torunlarından biri olduğu söylenen Liu-yüan (maalesef isminin Türkçe karşılığını bilemiyoruz) adlı bir Türk beyinin idaresinde Hunların ondokuz kabilesi yer alıyordu. Çin kaynakları bu ondokuz ailenin ayrı ayrı yaşadığını ve en asillerinin Türkler (Chü-ch'ü) olduğunu söylerler. Bu halkın da dayandığı iki ana tayfa vardı ki, onlardan biri idareci aile Börülülüler (A-shih-na), diğeri de Arslanlar (A-shih-te) idi. Bunlar Ordos ve Kansu bölgesinde hayat süren yabancı kavimler arasında sayıca da fazla ve kuvvetli olduklarından, büyük bir itibara da sahiptiler. Gençliğinde Çin'i gören ve Çin hayat tarzının Türklere son derece ters olduğunu bilen bu bey, halkının Çin ülkesine gitmesini istemiyordu⁸. Çünkü orada yozlaşmış, erimekten korkuyordu. Liu Yüan'ın hanedanlığı şöyle veya böyle 4. asrın başlarına kadar Han ve Chao sülalesi isimleriyle devam etti. Bunların hâkimiyeti yitirmeleriyle beraber Sarı Nehrin kuzey-batı taraflarında, Türkler bu kez de Chü-ch'ü (Türk) kabilesinin içerisinden çıkan başka bir ailenin etrafında toplandılar.

⁶ S.G.Klyaştorıny, "Mifologičeskiye Syujeti v Drevnetyurskih Pamyatnikah", **Tyurkologičeskiy Sbornik**, 1977, Moskva 1981, s.134; İ.Mangaltepe, **Bizans Kaynaklarında Türkler**, İstanbul 2009, s.156.

⁷ Gömeç, **Uygur Türkleri...**, s.144.

Güney Sibiry'a'nın Türk halklarından Hakasların bir alt boyu olan Beltirlerin bir bölümün etrafında yaşadıkları nehrin adı da Han Tengir'dir. Bakınız V.Ya.Butanayev-I.I.Butanayeva, **Hakaskiy İstoričeskiy Folklor**, Abakan 2001, s.46.

⁸ Muhtemelen Liu-yüan, atası Börü Tonga (Mo-tun) Yabgu'nun Çinli bir kızla evlenmesine izafeten, Çinlilerle evlilik yoluyla akrabalık kurduğunu sanıyor ve bundan dolayı da "Liu" soyadını alıyordu. Bakınız, M.T.Liu, **Die Chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T'u-küe)**, II. Buch, Wiesbaden 1958, s.309, 694.

Daha sonraları bu Chü-ch'ü (Türk) adı, 5. asrın başlarından itibaren, meşhur beyleri Bengü'nün faaliyetleri ve kahramanlıkları sayesinde etrafa yayılarak, biraz daha ünlenmiştir. Bengü Kagan'ın halk içinde itibarlı bir yere sahip, çok çalışkan ve bilgili, gök olaylarıyla yakından ilgilenen, cesur, alçak gönüllü, planlı hareket eden, çevresine kolayca uyum sağlayan bir kişi olduğu söylenmektedir. Çok zekice politikalar yürüten bu Türk, Çin'in kuzeyinde yaşayan pekçok yabancıya da gelip kendisine sığınmasını sağlıyordu. Unutulan Türk adını yeniden canlandırmayı ve Hun Devletini eski görkemli günlerine çıkarmayı hedeflemişti. Onunla birlikte Türk ismi geniş bir insan kitlesini ifade ediyor olmaya başladı ve kendisine Türk Bengü Kagan diyordu. Bengü'nün soyadı aynı zamanda Börü (Aşina) idi. Çünkü onlar kendilerinin kurttan türediğine inanıyorlardı. Bengü Kagan özellikle bölgenin diğer hanedanlıkları ile de kıyasıya bir mücadeleye girdi. Tabgaç, Batı Liang, Güney Liang, Batı Ch'in gibi bölgesel hanlıklar karşısında tutunmaya çalıştı. Neredeyse Ordos'un batısındaki bütün topraklara hâkim olarak, buralarda adaletli bir yönetim kurdu.

O ilk başlarda yıldızı parlayan Tabgaçlarla iyi geçinmeye çalıştı. Birbirleriyle kız alıp-verdiler. Ama bir süre sonra araları açıldı ve iki sülale kanlı-bıçaklı hale geldiler. Hunlardan sonra Türk devletinin başına geçecek olan Kök Türklerin temelini meydana getiren bu Börülüler ailesinin kahraman beyi Bengü, muhtemelen 433'lerde ağır bir hastalığa yakalanarak, öldü. Ondan sonra devletin idaresini üstlenecek olan veliahtın yaşının küçük olmasından dolayı, meclis hanlığa Bengü'nün büyük çocuklarından biri olan Börü İçen'i (Mochien) atadı.

Türklerin (Chü-ch'ü) bu Börülüler boyuyla, Tabgaçlar arasında akrabalık olmasına rağmen, Juan-juan⁹ seferine çıkan Tabgaç ordusunun bir bölümüne saldırdıkları için 439 senesinde bozguna uğratıldılar. Türk hakan ele geçirildiyse de, kardeşleri direnişi sürdürdüler. Ancak 441'de güçlü Tabgaç ordusuna karşı koyamadılar. Bu mağlubiyetten sonra kabilenin bir kısmını oluşturan Börülülerin (Aşinalar) 500 ailelik bir kitlesinin Altay Dağları mıntıkasına geldiği söylenmektedir¹⁰. İşte Altaylara yerleşen bu Türk topluluğunun, Kök Türklerin ilk tohumlarını teşkil ettiğini sanıyoruz.

⁹ Juan-juanların 4. asrın sonlarında Hunların ve arkasından da Tabgaçların (Wei) hâkimiyetini tanıdıklarını görmekteyiz. Bakınız, D.C.Woo, **Juan-Juan'lar**, Doktora Tezi, Ankara 1995, s.29.

¹⁰De Guignes, **a.g.e.**, C. II, s.111; A.C.Soper, "Northern Liang and Northern Wei in Kansu", **Artibus Asiae**, 21/2, Zurich 1958, s.133; Liu, **a.g.e.**, C. I, s.40; Tang, **a.g.t.**, s.18; N.Yamada, "Formation of the Hsiung-nu Nomadic State", **Acta Orientalia**, 36/1-3, Budapest 1982, s.580; S.Gömeç, "Türk Tarihinin Kahramanları: 5- Bengü Kagan", **Orkun**, Sayı 53, İstanbul 2002; L.N.Gumilev, **Hunlar**, Çev. A.Batur, 3. baskı, İstanbul 2003, s.446, 465, 476; C.V.Findley, **The Turks in World History**, New York 2005, s.39.

Bütün bunlar bir yana, Türklerin türeyişiyle alâkalı destanların çoğunda Altay-Sayan Dağları ön plandadır. Yine bunlardan birisi özetle şöyledir: Kök Türklerin ataları Hunların kuzeyinde bulunan Sou ülkesinden¹¹ çıkmışlardır. Kabile reisine A-pang-pu (Apa Bug/ Bangu) denirdi. Onun onyediyane kardeşi vardı. Küçük kardeşlerinden birinin adı İ-chi Ni-shu-tu (İçik İni Kutlug) idi. Bu çocuk kurttan olmuştu. Bütün kardeşlerinin yaradılışları doğuştan biraz zayıf olduğundan dolayı, devletleri düşmanları tarafından süratle yok edildi. Tabiatüstü bir kudrete ve özelliklere sahip olan İ-chi Ni-shu-tu'nun yağmur yağdırma ve rüzgar estirme yetenekleri vardı. O iki eşe sahipti. Bunlar yaz ve kış tanrılarının kızlarıydı¹².

Bu iki kadından biri dört tane çocuk doğurdu. Bunlardan birisi beyaz bir leylek (ya da kuğu) oldu. İkincisi Mogolistan'ın kuzey-batı taraflarına denk gelen A-fu ile Kem nehirleri arasında oturdu. Bunun adı Kırgız idi. Üçüncü çocuk da Chu-chin suyunda¹³ yerleşti. Dördüncü oğul ise, Chien-shu ve Shin Dağlarında, yani Altay-Sayanların batı taraflarında ikamet ediyordu. Kardeşlerinin de en büyüğüydü. Bu dağlarda, yıkılan eski devletin başkanı A-pang-pu'nun bir oymağı yaşıyordu. Onlar soğuktan çok muzdarip idi. Dört çocuğun en büyüğü burada ateşi bulmuş ve onları ısıtarak beslemişti. Böylece kabile ölümden kurtuldu. Bu sebepten, diğer üç kardeş birleşerek en büyüklerini başkan seçtiler. Büyük kardeş han olunca da, kendisine “Türk” unvanı verildi. Onun gerçek adı Na Tu-lu (Apa Tuglu veya Törü) idi. On tane karısı bulunuyordu. Bu kadınların doğurdukları erkek çocukların hepsi de, soy adlarını annelerinin isimlerinden almışlardı. Börülü ailesi ise, Türk'ün küçük karısının neslinden geliyordu.

Burada eski Türk inancında Altay'ın yerine dair bir hikâyeyi de anlatarak konuyu sonlandırmak istiyoruz. Dünyanın ve insanlığın yaradılışı gibi belki de “yeniden var oluş” diyebileceğimiz Tufan hadisesi de Sibiry Türklerinin inanç kültüründe önemli bir yer tutar. Bugünkü Altay ve Saha Türklerinin inancında “Tufan Efsanesi”nin çeşitli varyantları mevcuttur. Ancak dünya milletlerinin pek çoğundaki Tufan hadisesinin kaynağı Tevrat olup, o da bunu Sami ve Sümer menşei halklardaki inanışlardan, belki de Gılgamış gibi destanlardan almıştır.

Bizce bu tarihî hadise ile Kök Türklerin menşei efsanesi ve Ergenekun Destanı üzerinde bir inceleme yapılabilir!

¹¹ Liu, bu Sou ülkesini Hsien-pi yurdu ile birleştirmektedir ki (Liu, **a.e.**, C. II, s.489), bize göre burası Orkun Havzasıdır.

¹² Bu rivayet daha çok abartılmış, muhtemelen içerisine sonradan başka unsurlar katılmıştır. Bunun en bariz göstergesi eski Türk dininde birden fazla Tanrı'nın olmamasıdır. Yani eski Türk inancında tek bir yaratıcı mevcuttur. Bahaeddin Ögel de bu görüştedir. Bakınız, B.Ögel, **Türk Mitolojisi**, C. II, 3. Baskı, Ankara 2006, s.299.

¹³ Herhalde Yenisey (Enese/ Anaçay) kıyıları. Bakınız, Liu, **a.g.e.**, C. II, s.489.

Altay Türklerine ait Tufan efsanesini ilk defa rahip Verbitskiy yazıya geçirmiştir. Bunlardan birisine göre, eski zamanlarda Nama adlı meşhur bir adam vardı. Tengri Ülgen buna Tufan olacağını, insanları ve hayvanları kurtarmak için bir gemi yapmasını buyurdu. Nama'nın üç tane oğlu bulunuyordu. Oğullarına gemiyi inşa etmelerini söyledi ve Ülgen'in öğrettiği biçimde bir gemi hazırlandı. İnsanlar ve hayvanlar gemiye alındı. Bu sırada gök yüzünü sis kaplayıp, yerin altından sular fişkırmaya başladı. Gökten de yağmur yağıyordu. Bir müddet sonra sular çekilip, kara parçaları su yüzüne çıktı. Nihayet gemi bir dağın tepesinde karaya oturdu. Suyun derinliğini öğrenmek için Nama kuzgun, karga ve saksaganı yolladı, fakat onlar dönmedi. Bunun üzerine güvercini gönderdi ve güvercin gagasında bir dal ile geri geldi. Nama daha önce yolladıklarını görüp, görmediğini güvercine sordu. Güvercin üçünün de bir leşe konup, gagaladığını bildirdi. Nama onlara kıyamete kadar leş ile beslensinler diye bedduada bulundu. Tufandan sonra Nama, "Yayık Han" adıyla tanrılar arasına girdi.

Yayık Han'ın (Nama veya Nuh) gemisinin son durağı Altay Türklerine göre, bu sıradağların zirvelerinden birisidir. Fakat her Türk boyu kendi dağlarını onun mekânı olarak gösterir. Bu Tufan efsanesinin de Türklere daha sonra Sami dinlerinden girmiş olması gerek. Çünkü bu inançlara ait kitaplarda anlatılan hikâyeler, Sibiry Türklerinin arasında değişik bir yorum olarak yaşıyor.

Netice itibarıyla Altay, Türklerin anasıdır. Dünyadaki bütün Türklerin ortak değeri, bayrağıdır. Hiçbir Türk yoktur ki hayalinde Altay'ın özlemi olmasın. İşte bu yüzden Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazandıkları yıllarda değişik Türk Cumhuriyetlerinde yapılan Türk Devletleri ve Toplulukları Kurultaylarına benzer bir toplantının, tabî ki ilgili ülkelerin izni de alınarak, Altay Dağlarının eteğinde icra edilmesi gerekir.

Bu kurultayın Türk devletleri ve toplulukları arasındaki manevi bağı güçlendireceği gibi, ileriye dönük ciddi adımların atılmasının da yolunu açacağını sanıyoruz. Her şeyden önemlisi üç-beş milyonluk halkların bile Türk'e kafa tuttuğu şu günlerde bile, binüçyüz yıldır özlenen Türk Birliğinin gerçekleşmesi hususunda ciddi bir girişim olacaktır.

KAYNAKÇA

Butanayev, V.Ya-I.I.Butanayeva, **Hakaskiy İstoriçeskiy Folklor**, Abakan 2001

De Guignes, J., **Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Tarih-i Umumisi**, C. I, İstanbul 1924

Findley, C.V., **The Turks in World History**, New York 2005

Gömeç, S., **Kök Türkçe Yazılı Metinlerin Türk Tarihi ve Kültürü Açısından Değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Ankara 1992

Gömeç, S., “Türk Tarihinin Kahramanları: 5- Bengü Kagan”, **Orkun**, Sayı 53, İstanbul 2002

Gömeç, S., **Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi**, 3. Baskı, Ankara 2006

Gömeç, S., **Türk Destanlarına Giriş**, Ankara 2009

Gömeç, S., **Uygur Türkleri Tarihi**, 4. Baskı, Ankara 2011

Gumilev, L.N., **Hunlar**, Çev. A.Batur, 3. Baskı, İstanbul 2003

İnan, A., **Makaleler ve İncelemeler**, 2. Baskı, Ankara 1987

Klyaştorıny, S.G., “Mifologičeskiye Syujety v Drevnetyurskih Pamyatnikah”, **Tyurkologičeskiy Sbornik**, 1977, Moskva 1981

Liu, M.T., **Die Chinesischen Nachrichten zur Geschichte der Ost-Türken (T’u-küe)**, I-II. Buch, Wiesbaden 1958

Mangaltepe, İ., **Bizans Kaynaklarında Türkler**, İstanbul 2009

Mori, M., “Ch’i-min Hakan’ın Bir Çin İmparatoruna Gönderdiği Mektubun Üslubu Üzerine”, **Reşit Rahmeti Arat İçin**, Ankara 1966

Nizamüddin Şami, **Zafernâme**, Çev. N.Lugal, Ankara 1949

Ögel, B., **Türk Mitolojisi**, Ankara 1971

Ögel, B., **Türk Mitolojisi**, C. II, 3. Baskı, Ankara 2006

Radloff, W., **Sibirya’dan Seçmeler**, Çev. A.Temir, Ankara 1975

Sagalayev, A.M., **Altay v Zerkale Mifa**, Novosibirsk 1992

Soper, A.C., “Northern Liang and Northern Wei in Kansu”, **Artibus Asiae**, 21/2, Zurich 1958

Tang, G.Z., **Çince Kaynaklara Göre Kuzey Liang Hun Devleti'nin Siyasi, Kültürel ve Ekonomik Tarihi**, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999

Tanyu, H., **Dinler Tarihi Araştırmaları**, Ankara 1973

Woo, D.C., **Juan-Juan'lar**, Doktora Tezi, Ankara 1995

Yamada, N., "Formation of the Hsiung-nu Nomadic State", **Acta Orientalia**, 36/1-3, Budapest 1982

"Türk Kültüründe Dağ ve Altaylar", **Altay-Türki Aleminin Altın Besigi**, Öskemen 2013